

1.4. Vývoj krajín Spoločenstva nezávislých štátov

Vývoj a stav integrácie v regióne Strednej Ázie

Spoločenstvo nezávislých štátov (SNŠ) založené v roku 1991 predstavuje v súčasnosti zoskupenie 11 členských štátov, ktoré boli súčasťou bývalého Sovietskeho zväzu,¹ pričom každá zo súčasných krajín Spoločenstva nezávislých štátov prešla od rozpadu Sovietskeho zväzu pomerne turbulentným hospodársko-spoločenským vývojom. Vývoj v jednotlivých krajinách významne ovplyvnil samotné fungovanie Spoločenstva nezávislých štátov, ako aj celý príľahlý región, vzhľadom na geopolitické postavenie týchto krajín a celkový charakter tohto regiónu.

Vznik Spoločenstva nezávislých štátov bol spojený predovšetkým s urovaním vzťahov spojených s rozpadom Sovietskeho zväzu. Mal umožniť nadviazať spoluprácu a vytvoriť nový inštitucionálny rámec na pôsobenie bývalých členov, ochotných stať sa členom nového spoločenstva, a to predovšetkým v oblasti obchodnej, finančnej, právnej a bezpečnostnej. Spoločenstvo nezávislých štátov má konštituovanú pomerne komplexnú inštitucionálnu

---

¹ Spoločenstvo nezávislých štátov tvoria: Arménsko, Azerbajdžan, Bielorusko, Gruzínsko, Kazachstan, Kirgizsko, Moldavsko, Rusko, Tadžikistan, Ukrajina a Uzbekistan. Turkménsko zrušilo svoje členstvo v roku 2005 a v súčasnosti je len asociovaným členom SNŠ. Estónsko, Lotyšsko a Litva odmietli vstup do SNŠ.

štruktúru, pokrývajúcu oblasti ekonomiky, obrany, zahraničnej politiky. Jej fungovanie však často naráža na individuálne záujmy dominantných krajín Spoločenstva (Rusko, Kazachstan, Ukrajina), prípadne individuálne záujmy jednotlivých predstaviteľov vlád.

Vývoj v rámci Spoločenstva nezávislých štátov však v poslednom období naznačuje, že – aj napriek politickým deklaráciám a pravidelným schôdzkam predstaviteľov štátov – Spoločenstvo prestáva byť kompaktným a akcie-schopným, vzhľadom na odlišné predstavy vlád členských štátov. Viaceré návrhy na prehĺbenie integrácie v minulosti zostali len na úrovni deklarácií, prípadne stroskotali na nezáujme politických predstaviteľov jednotlivých krajín.² Integrácia krajín v tomto priestore sa nezužuje len na spoluprácu v rámci Spoločenstva nezávislých štátov, ale prebieha na viacerých úrovniach a prakticky medzi väčšinou krajín Strednej Ázie. V rámci integračných procesov sa v regióne formujú viaceré zoskupenia, ktoré predznamenávajú budúci vývoj tohto regiónu v blízkej budúcnosti: Jednotný ekonomický priestor, Organizácia ekonomickej spolupráce, Eurázijské ekonomické spoločenstvo, Spoločenstvo nezávislých štátov, Organizácia šanghajskej spolupráce. Krajiny majú okrem ekonomickej integrácie aj rámec spolupráce v oblasti bezpečnostnej a obrannej. Jednotlivé krajiny v rámci Spoločenstva majú v tomto smere značne odlišne orientovanú zahraničnú politiku, stretávajú sa tu geopolitické záujmy dominantných hráčov svetovej politiky.

Vývoj v regióne Strednej Ázie je a bude aj naďalej dôležitým faktorom, ktorý je v rámci vývoja svetovej ekonomiky potrebné brať do úvahy. K dôvodom, pre ktoré je nevyhnutné sledovať vývoj tohto regiónu, patrí predovšetkým politická, etnická a náboženská heterogenita. Všetky predstavujú potenciálny zdroj nestability tohto regiónu, ktorý nie je vzhľadom na energetickú závislosť väčšiny vyspelých krajín od dodávok energetických surovín žiaduci.

---

² Prikladom môže byť návrh na vytvorenie Spoločného hospodárskeho priestoru, ktorý by zahŕňal vytvorenie nadnárodného orgánu so sídlom v ukrajinskom Kyjeve, na čele s predstaviteľom s Kazachstanu, ktorý by nepodliehal kontrole žiadneho členského štátu. Hlavnými kompetenciami tohto orgánu by bola predovšetkým oblasť obchodu a cieľ, s možným vytvorením menovej únie v budúcnosti. Zakladajúcimi členmi Spoločného hospodárskeho priestoru mali byť Bielorusko, Kazachstan, Rusko a Ukrajina.

Celkový hospodársky vývoj Spoločenstva nezávislých štátov

Z hľadiska hospodárskeho vývoja krajín SNŠ dochádza postupne k zlepšeniu a udržiavaniu tempa ekonomického rastu, ako aj k zvyšovaniu životnej úrovne obyvateľstva a k celkovému hospodárskemu rozmachu. Spoločenstvo ako celok zaznamenáva stabilný ekonomický rast aj napriek nerovnomernému vývoju a odlišným východiskovým podmienkam. Charakteristickým znakom krajín SNŠ je ich spoločná minulosť ako súčasti Sovietskeho zväzu, avšak ekonomicky, politicky, kultúrne aj nábožensky sú tieto krajiny značne heterogénne (niektoré poznačené dlhodobými vzájomnými animozitami). Tento stav nedovoľuje robiť jednoduché, zovšeobecňujúce a konzistentné závery za Spoločenstvo ako celok. Preto je potrebné pri hodnotení minulého a perspektívach budúceho vývoja SNŠ brať zreteľ na špecifiká jednotlivých krajín.

Ruská federácia predstavuje najväčšiu a dominantnú krajinu SNŠ a na jej ekonomiku je historicky previazaná väčšina ekonomík Spoločenstva. Rast ruskej ekonomiky je významným zdrojom rastu aj ostatných krajín SNŠ. Ruská ekonomika v posledných rokoch zaznamenáva priaznivý hospodársky vývoj predovšetkým v dôsledku politickej stability, vysokých cien energetických surovín. Dôležitým faktorom bola aj depreciačia rubľa po finančnej kríze v roku 1998, ktorá zvýšila konkurencieschopnosť ruského exportu na svetových trhoch. Dominantným zdrojom rastu však zostáva hlavne export energetických surovín a rast domáceho dopytu. Rast domáceho dopytu bol podporený predovšetkým rastúcou konečnou spotrebou, prílevom zahraničného kapitálu a rastom verejných výdavkov. Podrobnejšiu analýzu však komplikuje nedostupnosť a nedostatočná kvalita štatistických údajov.

Najvyšší priemerný ekonomický rast za roky 2000 – 2006 sa dosiahol v Turkménsku 14,9 % a v Azerbajdžane 13,2 %, najnižší priemerný rast v Kirgizsku 3,9 % a Uzbekistane 5,4 %. Tieto však krajiny nedisponujú nerastným bohatstvom a ich hlavnou exportnou komoditou sú predovšetkým výrobky s nízkou pridanou hodnotou.

Dynamika ekonomického rastu sa postupne premieta do rastu príjmovej úrovne krajín meranej HDP na obyvateľa v PPP (tab. 1.19).

Tabuľka 1.18

Rast hrubého domáceho produktu krajín SNŠ (2000 – 2007)

Krajina	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	Priemer 2000 – 2006
Azerbajdžan	6,2	6,5	8,1	10,4	10,2	24,3	31,0	29,2	13,8
Arménsko	6,0	9,6	13,2	14,0	10,5	14,0	13,4	9,0	11,5
Bielorusko	5,8	4,7	5,0	7,0	11,4	9,3	9,9	5,5	7,6
Gruzínsko	1,9	4,7	5,5	11,1	5,9	9,6	9,0	7,5	6,8
Kazachstan	9,8	13,5	9,8	9,3	9,6	9,7	10,6	9,0	10,3
Kirgizsko	5,4	5,3	0,0	7,0	7,0	-0,2	2,7	6,5	3,9
Moldavsko	2,1	6,1	7,8	6,6	7,4	7,5	4,0	4,5	5,9
Rusko	10,0	5,1	4,7	7,3	7,2	6,4	6,7	6,4	6,8
Tadžikistan	8,3	10,2	9,1	10,2	10,6	6,7	7,0	7,5	8,9
Turkménsko	18,6	20,4	15,8	17,1	14,7	9,0	9,0	10,0	14,9
Ukrajina	5,9	9,2	5,2	9,6	12,1	2,7	7,1	5,0	7,4
Uzbekistan	3,8	4,2	4,0	4,2	7,7	7,0	7,2	7,7	5,4

Prameň: IMF (2007).

Tabuľka 1.19

Vývoj HDP na obyvateľa v PPP (2000 – 2005)

Krajina	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2005/2000 (v %)
Arménsko	1 965	2 607	3 006	3 494	3 917	4 494	229
Azerbajdžan	2 550	2 760	3 014	3 372	3 786	4 811	189
Bielorusko	4 835	5 205	5 592	6 144	7 076	8 002	166
Gruzínsko	1 992	2 152	2 325	2 655	2 909	3 272	164
Kazachstan	4 601	5 352	5 973	6 630	7 411	8 345	181
Kirgizsko	1 560	1 668	1 684	1 824	1 987	2 010	129
Moldavsko	1 562	1 702	1 870	2 041	2 262	2 658	170
Rusko	7 067	7 637	8 197	8 995	9 972	10 984	155
Tadžikistan	797	892	984	1 100	1 243	1 359	170
Ukrajina	4 130	4 661	5 036	5 680	6 595	7 023	170
Uzbekistan	1 524	1 605	1 677	1 761	1 926	2 096	138

Poznámka: PPP – Purchasing Power Parity.

Prameň: IMF (2007).

Krajiny SNŠ môžeme na základe dosiahnutej úrovne HDP na obyvateľa v roku 2005 rozdeliť do troch skupín:

1. > 8 000 USD na obyvateľa: Rusko, Kazachstan, Bielorusko.
2. > 3 000 USD na obyvateľa: Ukrajina, Arménsko, Gruzínsko, Azerbajdžan.
3. < 3 000 USD na obyvateľa: Moldavsko, Uzbekistan, Kirgizsko, Tadžikistan.

Najvyšší nárast hrubého domáceho produktu na obyvateľa za 5-ročné obdobie zaznamenalo Arménsko, Azerbajdžan, Kazachstan a Turkménsko,

nemožno však tvrdiť že ostatné krajiny nedosahovali značné tempo rastu (výnimkou sú Kirgizsko a Uzbekistan, ktorých ekonomická výkonnosť dosahuje najnižšiu úroveň spomedzi krajín SNŠ). Väčšina krajín dosiahla počas tohto obdobia trvalý ekonomický rast, ktorý prispel aj k priaznivému vývoju HDP p. c. v PPP, predovšetkým to bolo Arménsko, Azerbajdžan, Bielorusko, Gruzínsko a Turkménsko. Hlavným motorom tohto regiónu bol výrazný rast ruskej ekonomiky v dôsledku rastu exportných cien energetických surovinných zdrojov, pomerne rýchleho zotaveniu ruskej ekonomiky z finančnej krízy v roku 1998 a štrukturálnym reformám vo viacerých krajinách regiónu. Ekonomický rast sa čiastočne odrazil aj v poklese miery chudoby v tomto regióne, predovšetkým v Rusku, Kazachstane a Ukrajine. Podľa správy Svetovej banky však v tomto regióne naďalej zostáva 60 miliónov ľudí v pásme chudoby a ďalších 150 miliónov je považovaných za ekonomicky zraniteľných.³ Najvyššia miera chudoby je prevažne v kaukazskom regióne, Uzbekistane, Tadžikistane, Kirgizsku a Moldavsku (World Bank, 2005). Nerovnomerný rozvoj sa prejavuje najmä v prístupe k základnej infraštruktúre a verejným službám (voda, vzdelávanie, zdravotná starostlivosť, elektrina) a je pozorovateľný vo väčšine krajín. Najmarkantnejší kontrast je medzi mestským a rurálnym prostredím.

Podobne ako pri väčšine makroekonomických ukazovateľov krajín SNŠ môžeme pozorovať aj značne heterogénny vývoj indexu spotrebiteľských cien a bežného účtu platobnej bilancie v jednotlivých krajinách. Krajiny SNŠ dosahujú aj v celosvetovom porovnaní pomerne vysoké miery inflácie. Najvyššiu mieru inflácie zaznamenali Bielorusko, Uzbekistan, Tadžikistan, Rusko, keď kumulatívna cenová hladina vzrástla 3,8 – 1,9-násobne. Pomerne priaznivé výsledky dosiahli Arménsko, Azerbajdžan, Kirgizsko, kde nárast oproti roku 2000 predstavoval hodnoty 1,17 – 1,22 (tab. 1.20). Stabilizácia cenovej hladiny teda naďalej vo väčšine krajín predstavuje výzvu pre hospodársku politiku.⁴ V nasledujúcom období sa očakáva nárast cenovej hladiny najmä v tých krajinách, kde došlo k zvýšeniu cien importovaných energetických surovín z Ruskej federácie, a to predovšetkým v Bielorusku, Ukrajine a Arménsku.

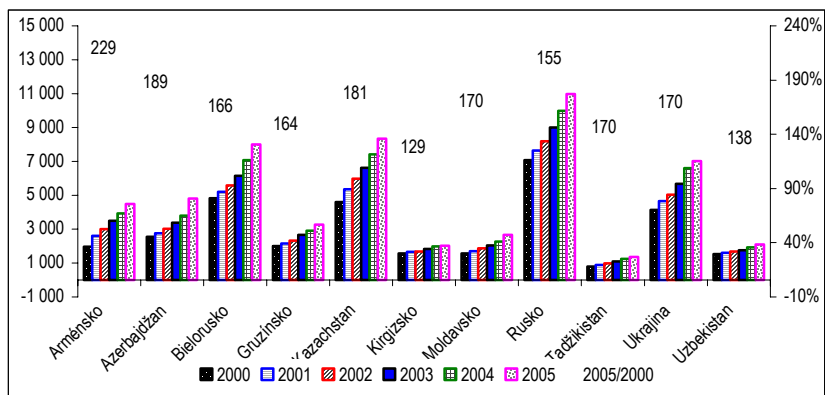
---

³ Hranica chudoby je stanovená ako príjem menší ako 2,15 USD denne, interval ekonomickej zraniteľnosti predstavuje príjem 2,15 – 4,30 USD na deň.

⁴ Nedostupnosť detailnejších štatistických údajov znemožňuje podrobnejšiu analýzu príčin odlišných temp rastu cenovej hladiny. Takisto nedostupnosť údajov za štruktúru zahraničného obchodu obmedzuje analýzu vývoja bežného účtu platobnej bilancie.

Graf 1.19

Vývoj HDP na obyvateľa v PPP (v %, 2000 – 2005 a index 2005/2000)

Poznámka: Pravá os: index 2005/2000.

Prameň: Vlastné výpočty na základe údajov IMF (2007).

Tabuľka 1.20

Kumulatívny rast cenovej hladiny meranej CPI (2000 – 2007)

Krajina	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Arménsko	103,1	104,3	109,2	116,7	117,5	120,9	125,8
Azerbajdžan	101,5	104,4	106,7	113,9	124,9	135,3	163,8
Bielorusko	161,1	229,7	295,0	348,3	384,3	411,2	458,0
Gruzínsko	104,7	110,5	115,8	122,4	132,5	144,6	153,6
Kazachstan	108,4	114,8	122,2	130,5	140,4	152,5	165,8
Kirgizsko	106,9	109,1	112,5	117,1	122,2	129,0	135,4
Moldavsko	109,8	115,6	129,1	145,2	162,6	183,2	204,0
Rusko	121,5	140,6	159,9	177,3	199,7	219,1	236,8
Tadžikistan	138,6	155,5	181,0	194,0	208,1	229,2	255,2
Turkménsko	111,6	121,4	128,2	135,8	150,3	162,7	173,3
Ukrajina	112,0	112,8	118,7	129,4	146,9	160,1	178,2
Uzbekistan	147,5	212,9	244,4	265,9	321,8	384,5	424,6

Poznámka: 2000 = 100; 2007 odhad; údaje za Bielorusko, Moldavsko, Tadžikistan a Uzbekistan za rok 2006 sú odhady.

Prameň: IMF (2007).

Vývoj bežného účtu platobnej bilancie, predovšetkým jeho podiel na HDP vykazuje – s výnimkou Ruska, Ukrajiny a Uzbekistanu – trvalý deficit. Značné zlepšenie situácie nastalo predovšetkým v Azerbajdžane, ktorý po zvýšení svojich ťažobných kapacít postupne dosahuje prebytok na bežnom účte

platobnej bilancie. V roku 2007 sa očakáva deficitný vývoj, resp. prehĺbenie deficitov v dôsledku rastu cien importovaných energetických surovín, a to najmä v Arménsku, Bielorusku a Gruzínsku.

Tabuľka 1.21

Vývoj bežného účtu platobnej bilancie ako % HDP (2002 – 2007)

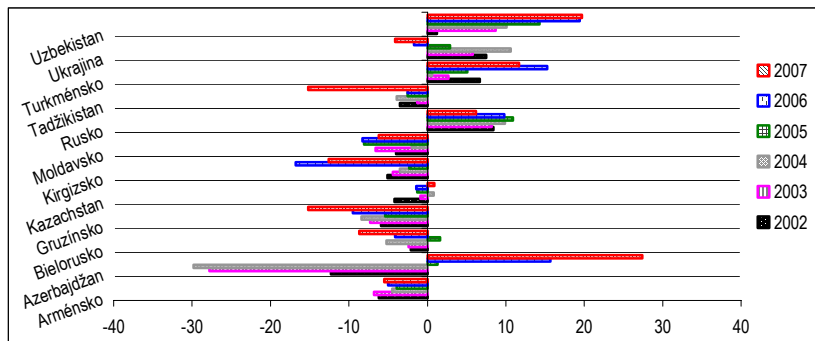
Krajina	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Arménsko	-14,6	-9,5	-6,2	-6,8	-4,5	-3,9	-5,0	-5,5
Azerbajdžan	-3,5	-0,9	-12,3	-27,8	-29,8	1,3	15,7	27,4
Bielorusko	-2,7	-3,2	-2,1	-2,4	-5,2	1,6	-4,1	-8,7
Gruzínsko	-7,9	-6,4	-5,9	-7,3	-8,4	-5,4	-9,5	-15,2
Kazachstan	3,0	-5,4	-4,2	-0,9	0,8	-1,3	-1,4	0,9
Kirgizsko	-4,3	-1,5	-5,1	-4,4	-3,5	-2,3	-16,8	-12,6
Moldavsko	-7,6	-1,7	-4,0	-6,6	-2,0	-8,1	-8,3	-6,2
Rusko	18,0	11,1	8,4	8,2	9,9	10,9	9,8	6,2
Tadžikistan	-1,6	-4,9	-3,5	-1,3	-3,9	-2,5	-2,5	-15,2
Turkménsko	8,2	1,7	6,7	2,7	0,6	5,1	15,3	11,7
Ukrajina	4,7	3,7	7,5	5,8	10,6	2,9	-1,7	-4,1
Uzbekistan	1,8	-1,0	1,2	8,7	10,1	14,3	19,4	19,7

Poznámka: Rok 2007 prognóza.

Prameň: IMF (2007).

Graf 1.20

Vývoj bežného účtu platobnej bilancie ako % HDP (2002 – 2007)

Poznámka: Rok 2007 prognóza.

Prameň: Vlastné výpočty na základe údajov IMF (2007).

Agregovaný pohľad na SNŠ v oblasti zahraničného obchodu poskytuje tabuľka 1.22. Môžeme sledovať priaznivý vývoj výmenných relácií Spoločenstva. Jeho hlavným determinantom je rast exportných cien energetických surovín.

Z údajov je takisto zrejmé, že import, resp. export služieb tvorí na celkovej zahraničnoobchodnej výmene malý podiel, čo potvrdzuje dominanciu exportu energetických surovín týchto krajín. Trend vývoja *terms of trade*, ako aj salda bežného účtu však môžeme s istou mierou opatrnosti na takto agregovanej úrovni považovať za pozitívne. Pri pohľade na jednotlivé krajiny však vývoj zahraničného obchodu potvrdzuje heterogénny vývoj v jednotlivých členských štátoch.

Tabuľka 1.22

Ukazovatele vonkajších ekonomických vzťahov Spoločenstva nezávislých štátov (medziročná zmena v %)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Import tovarov a služieb	14,4	19,6	10,5	21,3	19,9	15,3	15,9
Import tovarov	13,7	18,1	8,4	23,8	21,8	15,0	18,6
Export tovarov a služieb	9,8	4,9	7,8	12,5	13,2	4,6	6,4
Export tovarov	9,6	4,1	7,1	12,5	12,8	3,4	6,1
<i>Terms of trade</i> tovarov a služieb	18,4	-2,4	-1,0	9,5	10,7	14,9	6,5
<i>Terms of trade</i> tovarov	23,3	-2,3	-2,3	10,4	14,1	15,3	8,0
Saldo bežného účtu	13,6	8,0	6,5	6,3	8,1	8,8	7,7

Prameň: IMF (2007).

Vývoj zahraničného zadĺženia predstavuje ďalší pozitívny trend v krajinách SNŠ. Zahraničný dlh má od roku 2005 klesajúcu tendenciu. Rastúce príjmy z exportu ropy a zemného plynu umožňujú razantné znížovanie zahraničného dlhu voči Parížskemu klubu veriteľov a iným inštitucionálnym investorom. Menej priaznivá je už situácia v oblasti investičného prostredia a v možnostiach stabilného a predvídateľného rámca vhodného na investovanie. Dôkazom toho je pomerne volatilný vývoj hlavne v oblasti portfóliových investícií, napriek tomu je však SNŠ významným príjemcom zahraničného kapitálu (tab. 1.23).

Komplexnejší pohľad na vývoj krajín SNŠ a dosiahnutý stav v rámci ich vzájomného a medzinárodného porovnania poskytuje tabuľka 1.24. Okrem tradične používaného ukazovateľa HDP na obyvateľa v parite kúpnej sily, zachytáva aj komplexnejšie ukazovatele, ktoré okrem čisto makroekonomického vývoja vyjadrujú aj kvalitatívne stránky ekonomického rozvoja krajín SNŠ. Tabuľka 1.24 zahŕňa index vnímania korupcie každoročne zostavovaný Transparency International, index ľudského rozvoja sledovaný Organizáciou

spojených národov, Giniho koeficient ako meradlo dôchodkovej nerovnosti a index ekonomickej slobody zostavovaný Heritage Foundation a hodnotiaci stav liberalizácie jednotlivých sektorov v národných ekonomikách.⁵

Tabuľka 1.23

Prehľad zahraničného kapitálu a zahraničnej zadĺženosti krajín Spoločenstva nezávislých štátov

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Čistý prílev súkromného kapitálu (% HDP) ¹	-27,596	7,228	15,780	17,906	7,701	37,635	65,738
Čisté priame zahraničné investície (mld USD)	2,323	4,933	5,184	5,356	12,918	14,412	33,110
Čisté portfóliové investície (mld USD)	-10,003	-1,172	0,376	-0,455	8,146	-3,067	13,857
Zahranický dlh (% HDP)	56,4	45,7	43,1	41,8	36,3	33,5	30,0
Zahranický dlh (% exportu tovarov a služieb)	121,7	114,1	111,8	107,0	92,5	86,3	79,5

¹ Čistý prílev súkromného kapitálu obsahuje čisté priame zahraničné investície, čisté portfóliové investície a ostatné dlhodobé a krátkodobé investície, a to verejnú aj súkromnú pôžičku. V platobnej bilancii sa táto položka rovná bilancii finančného účtu mínus zmena v rezervných aktívach.

Prameň: IMF (2007).

Tabuľka 1.24

Postavenie krajín v rámci vybraných ukazovateľov ekonomickeho rozvoja

Krajina	Index vnímania korupcie	Index ľudského rozvoja	Giniho koeficient	HDP p. c. v PPP	Index ekonomickej slobody
	2007	2004	2004	2005	2007
Arménsko	2,9 (94.)	0,768 (80.)	0,338	4 494	69,4 (32.)
Azerbajdžan	2,4 (130.)	0,729 (101.)	–	4 811	55,4 (107.)
Bielorusko	2,1 (151.)	0,794 (67.)	0,297	8 002	47,4 (145.)
Gruzínsko	2,8 (100.)	0,743 (97.)	–	3 272	68,7 (35.)
Kazachstan	2,6 (113.)	0,774 (79.)	0,339	8 345	60,4 (75.)
Kirgizsko	2,2 (143.)	0,705 (110.)	0,303	2 010	59,9 (79.)
Moldavsko	3,2 (81.)	0,694 (114.)	0,332	2 658	59,5 (81.)
Rusko	2,5 (127.)	0,797 (65.)	0,399	10 984	54,0 (120.)
Tadžikistan	2,2 (149.)	0,652 (122.)	0,326	1 359	56,9 (98.)
Ukrajina	2,8 (104.)	0,744 (77.)	0,281	7 023	53,3 (125.)
Uzbekistan	2,1 (155.)	0,694 (111.)	0,268	2 096	52,6 (132.)

Poznámka: Údaje o indexe ľudského rozvoja za Azerbajdžan a Tadžikistan sú za roky 2003; údaje HDP p. c. v PPP za Arménsko, Gruzínsko, Kazachstan a Tadžikistan sú za roky 2004; prvé číslo predstavuje hodnotu indexu, číslo v zátvorke umiestnenie v rámci medzinárodného porovnania krajín.

Prameň: IMF (2007); Transparency International (2007); UNDP (2007); Heritage Foundation (2007).

⁵ V tabuľke sú použité aktuálne hodnoty indexov v závislosti od ich dostupnosti.

V rámci indexu vnímania korupcie (IVK), indexu ľudského rozvoja (HDI), Giniho koeficientu a hrubého domáceho produktu na obyvateľa v parite kúpnej sily môžeme vidieť jasné rozdiely medzi jednotlivými štátmi. Neuspokojivé výsledky dosahujú všetky krajiny v indexe vnímania korupcie. Väčšina krajín SNŠ sa umiestnila na spodných priečkach hodnotenia, a to predovšetkým Uzbekistan, Tadžikistan a Kirgizsko. Tieto krajiny dosahujú aj nízku úroveň indexu ľudského rozvoja, a súčasne aj ich HDP na obyvateľa má najnižšiu úroveň v rámci krajín SNŠ. Ako najdynamickejšie sa rozvíjajúce krajiny z tohto bloku sa vyčleňujú Rusko, Kazachstan, Bielorusko a Ukrajina, ktoré dosahujú stabilný ekonomický rast (profitujú predovšetkým z vysokých cien nerastných surovín, ktoré predstavujú ich kľúčovú exportnú komoditu),⁶ dosahujú výrazne lepšie hodnoty HDI, aj HDP na obyvateľa, neuspokojivý vývoj pretrváva v oblasti korupcie, a čiastočne aj v indexe ekonomickej slobody.

Z hľadiska vývoja dôchodkovej nerovnosti (meranej Giniho koeficientom) nie je ľahké, a ani možné nájsť jednoznačnú koreláciu medzi jednotlivými hospodárskymi ukazovateľmi krajín SNŠ a distribúciou dôchodkov medzi jednotlivými príjmovými skupinami v týchto štátoch. Hodnoty blízke 0,3 naznačujú nízku mieru nerovnosti v rozdeľovaní dôchodkov v spoločnosti. Tomuto trendu sa čiastočne vymyká Rusko, kde hodnota tohto indexu blízka 0,4 (0,399) ho umiestňuje do pomyselného stredného rebríčka krajín z hľadiska príjmovej nerovnosti.

Index ekonomickej slobody v krajinách SNŠ má pomerne široký rozptyl. Vynikajúce výsledky, ktoré sa vymykajú priemeru v regióne, dosiahli Gruzínsko a Arménsko, ktoré v celosvetovom porovnaní dosiahli 32. a 35. miesto. Pôsobivé umiestnenie Gruzínska je spôsobené predovšetkým priaznivým vývojom v oblasti pracovného práva a fiškálnej slobody, teda kombináciou nízkych daní a flexibilného pracovného trhu. Podobne Arménsko s nízkymi daňami, vládnymi výdavkami a príjmami zo štátom vlastnených podnikov dosahuje priaznivé umiestnenie. Bankový sektor je sprivatizovaný a efektívne regulovaný, podmienky na podnikanie sú flexibilné a jednoduché. S pomerne výrazným odstupom sa umiestnili ostatné krajiny. Na chvoste rebríčka sa umiestnili Rusko, Uzbekistan, Ukrajina a Bielorusko. Pre všetky krajiny sú

---

⁶ Priemerná vývozná cena ruskej ropy vzrástla z 20,9 USD v roku 2001 na 45,2 USD v roku 2005.

spoločné predovšetkým problémy spojené s korupciou vo verejnej správe, nedostatočná ochrana majetkových práv, nedostatočná vymáhateľnosť práva (často politicky ovplyvňovaná). Špecifický prípad predstavujú Bielorusko a Uzbekistan, ktorých umiestnenie na 145. mieste a 132. mieste ich zaraďuje medzi krajiny s najmenšou mierou ekonomickej slobody na svete.

Zhrnutie a závery

Budúci vývoj v krajinách Spoločenstva nezávislých štátov bude determinovaný viacerými faktormi:

- Vývojom cien nerastrných surovín, ktoré predstavujú významnú exportnú komoditu dominantných krajín SNŠ. Problémy Ruska uspokojovať domáci dopyt po zemnom plyne vyústili do uzatvorenia dohôd s krajinami SNŠ na nákup zemného plynu pod úrovňou svetových cien, za možnosť využívať ruské tranzitné kapacity na jeho predaj na trhy západnej Európy. Dominancia Ruska ako producenta zemného plynu takisto naráža na nedostatočné štrukturálne reformy ruského priemyslu, ktorého vysoká energetická náročnosť v strednodobom horizonte obmedzuje schopnosť plniť si záväzky z dlhodobých kontraktov uzatvorených s obchodnými partnermi. V prípade ruskej ekonomiky je možné pozorovať určité príznaky tzv. holandskej choroby.⁷ Do akej miery sa prejavuje, to je predmetom viacerých empirických štúdií, ktoré sa však vo svojich záveroch odlišujú.
- Politickou situáciou v jednotlivých krajinách Spoločenstva, predovšetkým v Ruskej federácii ako dominantnom hráčovi tohto regiónu. Aj napriek oznámeniu Vladimíra Putina o nekandidovaní v tohtoročných prezidentských voľbách je vysoko pravdepodobné, že bude zvolený kandidát blízky Putinovi a „kontinuita“ ruskej zahraničnej a hospodárskej politiky sa zachová.
- Potenciálnou možnosťou využitia energetických zdrojov ako nátlakového prostriedku na dosahovanie vlastných hospodárskych, politických, resp. geopolitických cieľov. Snahy o vytvorenie kartelu v oblasti ťažby a dodávok zemného plynu len jasnejšie potvrdzujú tieto snahy. Takisto skúsenosti

---

⁷ Termínom *holandská choroba* sa označuje skutočnosť, keď po objave prírodných zdrojov v krajine dochádza vzhľadom na ich export k reálnej apreciácii výmenného kurzu, ktorý znižuje konkurencieschopnosť ostatných sektorov v ekonomike.

Ukrajiny, Bieloruska a Litvy podávajú jasný dôkaz o využívaní dodávok energetických surovín ako páky na presadzovanie ekonomických alebo politických cieľov.

- Uzatváraním hlbších hospodárskych a politických zväzkov medzi vybranými krajinami, predovšetkým v oblasti energetiky a ťažby, ako aj exportu ropy a zemného plynu. Príkladom je predbežná dohoda hláv štátov Ruska, Kazachstanu a Turkménska o vybudovaní plynovodu, ktorý zdvojnásobí dodávky turkménskeho plynu do Ruska. Dohoda však komplikuje realizáciu projektu EÚ a USA Nabucco, ktorý by výstavbou plynovodu z Turkménska obišiel ruské distribučné siete a zabezpečil by diverzifikáciu dodávok. Potvrďuje sa tak snaha Ruska o zabezpečenie nových dodávok pre vnútorné potreby, ako aj o kontrolu regionálneho trhu s energetickými surovinami.

Priaznivé ceny energetických surovín na svetových trhoch umožnili týmto krajinám dosiahnuť vysoké tempá hospodárskeho rastu. Napriek dynamickému hospodárskemu rastu je značná časť obyvateľstva v pásme chudoby alebo na jej hranici. Kvalita verejných služieb tiež nie je na žiaducej úrovni, v dôsledku rozsiahlej a všadeprítomnej korupcii. Takisto jednostranná orientácia na primárny sektor a nedostatočná diverzifikácia ostatných sektorov národného hospodárstva predstavuje pre tieto krajiny potenciálne komplikácie.

Vzťahy členských štátov EÚ s Ruskom komplikujú mnohé sporné otázky, ktoré dominovali aj na spoločnom summite EÚ a Ruska v Sammare. Litva ako jeden z hlavných exportérov ruskej ropy v Baltskom mori je terčom hospodárskej blokády, Estónsko bolo nútené za asistencie expertov NATO odrážať útoky na svoju informačnú infraštruktúru. Poľsko je svedkom obchodného embarga na export živočíšnych produktov do Ruskej federácie a recipročne blokuje uzavretie bilaterálnej dohody EÚ – Rusko. Vstup Ruska do Svetovej obchodnej organizácie (WTO) je v dôsledku embarga spochybňovaný zo strany EÚ, resp. niektorých jej členov. Vstup a ochrana PZI európskych podnikov tiež nie je dostatočná. Byrokratické a politické prekážky nevytvárajú priaznivé prostredie na investície do ruskej ekonomiky. Zvlášť vysoké bariéry sú práve v oblasti energetického sektora. V ostatných krajinách SNŠ takisto (určitú výnimku tvorí Gruzínsko) nie je investičná klíma naklonená vstupu zahraničného kapitálu do jednotlivých sektorov národného hospodárstva.